

“IRK” KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE ADLİ ANTROPOLOJİDE KULLANIMI

Özge ÜNLÜTÜRK*

Özet

Antropolojik anlamda popülasyonlar arasındaki fenotipik benzerliklerle yapılan sınıflandırmaya dayanan ırk kavramı, şekillenmeye başladığı 17. yüzyıldan itibaren tartışmalara konu olmuştur. Bu çalışmada da ırk kavramının dünyada ve Türkiye’de ortaya çıkışı ile daha spesifik olarak adli antropolojide kullanımı literatür taramasıyla irdelenmiştir. 18. yüzyılda sömürgeci yayılma sırasında karşılaşılan yeni halkların daha aşağı uygarlıklar olduğunu rasyonalize ederek onları kontrol altına almak için bilimsel bir düzleme oturtma çabası antropoloji biliminin doğmasına önayak olmuştur. Bu karşılaşmada yeni karşılaşılan “ilkel” insanın derisinin rengi insanların sınıflandırılmasında ilk “bilimsel” kıstas olmuştur. Daha sonra bu kriterler çeşitlenmiş, antropolojik yöntemlerin gelişmesiyle birlikte deri rengi yanında kafa ölçüleri de önemli birer sınıflandırma özelliği olarak kullanılmıştır. Giderek “ırkçılık” zemininde ilerlemeye başlayan ırk fikirleri 20. Yüzyılın başlarında genetik biliminin gelişmesiyle kan grupları, hormon düzeyleri, kalıtımsal özellikler gibi başka alanlardaki kriterlerle de desteklenmeye başlanmıştır. 20. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde yüzlerce ırk tarifi yapılmaktaydı. Türkiye’de de dünyadakine benzer şekilde Cumhuriyetle birlikte antropoloji bilimi ırk üzerine yapılan çalışmalarla kurumsallaşmıştır. İlk dönem antropologların çabası Türk “ırk”ının Avrupa ile olan benzerliğini ispatlamak olmuştur. Ancak bugün dünyada halkının tamamen homojen olduğu çok az yer vardır ve göçler vasıtasıyla gen havuzu karışmış durumdadır. Bu nedenle de biyolog ve antropologların çoğu insanlara uygulanan biyolojik irksal kavramları onlarca yıl önce reddetmiştir. Ancak günümüzde spesifik bir alan olan adli antropoloji, sınıflandırmayla uğraşmaktan ziyade kriminal olaylarda pozitif identifikasyon yapabilmek için “ırk” kavramını kullanmaya devam etmekte ve cinsiyet, yaş, boy tahmini ile birlikte ırk tayini de yapmaktadır. Pratik olarak özellikle siyah ve beyaz popülasyon arasında yoğunlaşan bu ayırımı kültürel ifadesinden dolayı ırk kavramına mesafeli yaklaşılsa da, yerine geçecek kapsayıcı bir kavram bulunamadığı için kullanılmaya devam edilmektedir.

Anahtar kelimeler: Irk, sınıflandırma, adli antropoloji, pozitif identifikasyon.

* Yrd. Doç. Dr., Adli Tıp Kurumu Başkanlığı, Kemik ve Diş İncelemeleri Şubesi, İstanbul

The Historical Development of the Concept of “Race” and It’s Usage in Forensic Anthropology

Abstract

The concept of race, which is anthropologically based upon classification done with phenotypic similarities among populations, has been a matter of discussion since the 17th century, when it was formed. In this study, the emergence of the concept of race in Turkey and in the world, and more specifically, it’s usage in forensic anthropology have been examined through literature review. The birth of the anthropological science has risen from the effort to rationalize and to take to a scientific base the idea that people that have been encountered during the colonization in the 18th century were of inferior civilizations, and they should have been taken under control. In this encounter, the color of the skin of these new “primitive” people was the first “scientific” criterion for classifying the people. Afterwards, these criteria have diversified, and with the improvement of anthropological methods, measurement of the head along with the skin color has been used as an important feature of classification. Increasingly heading in the path of “racism”, with the development of the genetic science in the 20th century, the ideas of race have been supported with criteria from different fields, such as blood types, hormone levels, and hereditary features. At the end of the 20th century, there were hundreds of different descriptions of race. Similar to the rest of the world, the science of anthropology has been institutionalized with studies on race in Turkey, as well. The struggle of the early anthropologists was to prove the similarity of the Turkish “race” with the European race. However, there are few places in the world where people are completely homogeneous, and the gene pool has been a mixed soup due to migrations. Hence, most biologists and anthropologists have dismissed the biological-racial concepts applied on people. However, being a specific field today, anthropology continues to use the concept of “race” for positive identification in criminal cases rather than for classification, and it also identifies races with estimations of gender, age and height. Even though the concept of race is held at arm’s length because of it’s cultural expression in the separation which intensifies especially between the black and white populations, due to the fact that there are no other inclusive concepts that will take it’s place, it is still being used.

Keywords: *Race, classification, forensic anthropology, positive identification.*

Giriş

Antropoloji bilimi insanların fenotipik özelliklerini baz alarak belli bir dizi farklı fiziksel ve genetik özellik taşıyan grupları ırk adı altında sınıflamaya çalışmıştır. Ancak sömürgeciliğin ortaya çıktığı 17. yüzyıl sonlarından itibaren ve özellikle Batı Afrika'nın Avrupalı ülkeler tarafından istila edilmeye başlamasıyla birlikte ırkçılık fikri fazla hızlı yaygınlaşmış, bu

sınıflandırma yöntemi bazı toplumların üzerinde hegemonya kurmanın bir gerekçesi olarak sunulmak üzere kullanılmıştır. Bir başka deyişle, kültürel miraslar her zaman genetik miraslardan çok daha hızlı evrildiği için “ırk” kavramı ifade ettiğinden başka utanç verici bir anlama bürünmüştür.

İnsana dair yapılan sınıflandırmaların tarihine baktığımızda M.Ö. 14. yüzyılda Mısırlılara kadar gitmektedir. Antik Mısır hanedanlığının mezar resimleri bugün yapılan sınıflandırmaya benzer olarak, basitçe, kuzey ve güneyde yaşayan insanların fiziksel farklılığını göstermektedir (Marks, 2008). Ancak bu çalışma çerçevesinde sınıflandırmalardan ziyade “ırk” kavramının ortaya çıktığı ve ırksal manada sınıflamaların yapıldığı 17. yüzyıl başlangıç noktası olarak alınmıştır.

17.yüzyılda kavramsallaştırılmaya başlayan ve aslen 18. yüzyıldan bu yana şekillenen ırkçılık bilinci, aslında çağdaş bir olgudur. 1684’te François Bernier (1620-1688) antropolojik anlamda ilk defa ırk sınıflaması yapmıştır. Yüz şekli ve deri rengi gibi fiziksel karakteristikler ile coğrafik özelliklere göre insanları Eurasians, Sub-Saharan “black” Africans, white Orientals ve Lapps olmak üzere 4 farklı gruba ayıran Bernier, bu sınıflandırmayı soy, tür karşılığı kullandığı ırk kavramıyla yapmıştır (Rubiès, 2013).

18. yüzyılda, Aydınlanma Çağı’nın doruk noktasından başlayarak ırk fikirleri insan çeşitliliğini açıklamakta kullanılmaya başlanmıştır. Bunun nedenlerinden birisi, sömürgeci yayılma sırasında karşılaşılan yeni halklardan elde edilen deneyimdir. Bazı halkların daha aşağıda olduğunu rasyonalize etme ve onları kontrol altına alma çabası, yerli toplulukların kültürel yapılarını araştırarak bilimsel düzleme oturtma ihtiyacını doğurmuştur. İşte bu gereksinim, 18. yüzyılda antropoloji biliminin temellerinin atılmasına neden olmuştur (Yudell, 2011).

Bu çalışmanın amacı; antropoloji bilimi temelinde ırk kavramının ortaya çıkışını, gerek dünyada gerekse Türkiye’de şekillenişini ve kurumsallaşmasını incelemek ve tartışmak, sonrasında ise daha spesifik olarak adli antropolojide ırk kavramını irdelemektir.

18. yüzyılda ırk kavramının gelişimi:

Sömürgeciliğin gelişimine denk olarak Batı’nın yüzünü başka toplumlara dönmesiyle birlikte, insanların sınıflandırılmasında, kendisinden farklı olanın ilk görünüşte dikkat çeken özelliği, yani derisinin rengi ilk “bilimsel” kıstas olarak kullanılmıştır (Blackwood, 1930; Johnson and

Corah, 1963). Zamanla, farklı toplumlarla karşılaştığında bu kıstas yetersiz kalınca boy, saç şekli ve ağırlığı (Bernstein and Robertson, 1927), vücut yapısı (Piedade et al., 1977; Story et al., 1995) ve hatta kulak kiri kıvamı (Matsunaga, 1962) gibi başka kriterler de eklenmeye başlanmıştır. Bunlar da yetersiz kalınca kan grubu, endokrin seviyesi gibi genotipik özellikler sınıflamaya dahil edilmiş (Bolk, 1929; Bayon, 2005) ve bu süreçte yüzlerce ırk tanımlanmıştır. Ancak çeşitleme ne kadar çoğalırça çoğalsın, “beyaz adam” ırk sıralamasında hep en üstteki yerini korumayı bilmiştir.

Linnaeus (1707-1778), *Systeme Naturae* (1735) adlı yapıtında insanları coğrafik dağılım ve deri rengine göre 4 gruba ayırmıştır: *Homo americanus* (yerli Amerikalılar), *Homo europaeus* (Avrupalılar), *Homo asiaticus* (Asyalılar) ve *Homo afer* (Afrikalılar). Bu grupları sınıflandırırken fiziksel özelliklerinin yanı sıra tipolojik ve davranışsal özellikleri de dikkate almıştır. Linnaeus Avrupalı *Homo sapiens*'leri varsayımsal olarak mavi gözlü, uzun boylu ve sarı saçlı olarak tarif etmiştir. Beyazlara sıcakkanlı, yaratıcı gibi özellikler atfederken, *Homo afer* olarak tanımladığı siyahları ise kayıtsız, hilekar, tembel olarak tariflemiştir. Linnaeus'un bu sınıflamadaki amacı ampirik değildir, olması gerekeni tarif etmiştir. Böylece ilk biçimiyle bile ırk kuramı, ileride ırkçılık öğretilerine doğru gelişecek filizlerini vermiş olmaktadır (Özbek, 2012; Wade, 2014).

1749'da Kont Buffon'un (1707-1778) iklimsel farklılık teorisine göre deri rengini kullanarak yaptığı sınıflandırmada tıpkı Linnaeus gibi Avrupa'nın üstünlüğü nosyonları yer almıştır. Buffon'a göre insanlığın doğal durumu Avrupa'dan türetilmiştir ve Avrupa insanı insanlığın gerçek rengini temsil etmektedir. Diğer ırkları kusursuz, orijinal olandan bir sapma olarak tariflemiştir. Hatta doğal ve “güzel” olanın beyaz olduğunu iddia ederek siyah olanı “çirkin” olarak tanımlayıp bir bozulma olduğunu savunmuştur. Buffon, iklimi ve diyeti irksal farklılıkların temel nedeni olarak görmüş ve Linnaeus'tan farklı olarak, çevresel koşulların değişmesiyle bu farklılığın da ortadan kalkacağını söylemiştir (Marks, 2008; Özbek, 2012).

Buffon aynı zamanda ilk kez “ırk” kelimesini kullanmıştır. Fakat Buffon bu kavramı “lokal belirti, karakter, irsi özellik” anlamında, ilgisiz ve teknik olmayan bir anlamda kullanmıştır. 19. yüzyıla girilirken Buffon'un “ırk” terimi Linnaeus'un “alttür” kavramına bağlanmış ve insan türlerindeki esas taksonomik bölme olan ırkın modern bilimsel fikri meydana çıkmıştır (Marks, 2008).

Alman ressam Peter Camper (1722-1789) çeşitli fasial açılar üzerinde çalışmış; Avrupalıların çıkıntılı bir alın ve dik inen bir çeneye, Afrikalıların

ise prognatizme sahip olduğunu iddia etmiştir. Camper açık olarak bu indeksleri sadece ırk için değil, aynı zamanda zekâ ve vahşilik derecesini ölçmek için de kullanmıştır. Yüzün açısına göre kişileri Avrupalı, Afrikalı, ape, köpek ve idiot gibi sınıflandırmalara sokmuştur. Camper'ın ölçüm metotları güvenilir olarak değerlendirilmiş ve Blumenbach tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Bu anlamda Blumenbach'ın ölçümlerinin daha spesifik ve daha “bilimsel” olduğu vurgulanmıştır (Lively, 1998; Cohen, 2003).

Bu alandaki bir diğer isim de antropolojinin kurucularından sayılan Friedrich Blumenbach'tır (1758-1840). Blumenbach, insanları temel olarak derilerinin rengine göre, aynı zamanda kafataslarının şekillerini de değerlendirerek 5 ırka ayırmıştır: Kafkasyalı ya da Beyaz, Moğol ya da Sarı, Etiyopyalı ya da Siyah, Amerikalı ya da Kızıl, Malayalı ya da Kahverengi. Daha sonra bu ırkların, kafa, saç, burun vb. biçimlerine göre yüzü aşkın alt ayırım yapılmıştır. Blumenbach bu sınıflandırmasıyla türler arasında bir hiyerarşi kurmuştur. Kafatasları üzerinden yaptığı sınıflandırmada, beyaz ırkı Kafkasya'dan gelen tek bir kafatası örneğine dayandırmıştır. Buradaki önemli bir detay da Blumenbach'ın Göttingen Üniversitesi'nde öğretim üyesi olmasıdır. Almanya ve İngiltere işbirliğiyle kurulan bu üniversite 18. yüzyıl Aydınlanma Çağı'nda Avrupa'nın yenedünya görüşünün oluşmasında önemli kurumlardan biridir (Şenel, 1993; Özbek, 2012).

18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sadece deri rengi değil, artık kafa ölçüleri de sınıflandırma kriterlerine dâhil edilmeye başlanmıştır. Dr. Charles White (1728-1813) 1799'da kafataslarını hiyerarşik bir sıraya koyarak, ırklara dair poligeni kuramını bilimsel temellere dayandırmaya çalışmıştır. White'a göre zenciler, küçük beyinleriyle, insanla maymun arasında bir "ara tür" oluşturmaktadır ve kokuları hayvanlardan daha keskindir; cinsel organları da büyüktür ve hayvanlarınkine de büyük olduğu için doğal olarak onlara daha yakın olmaktadır ve yine siyahların bellekleri beyazlara göre “tıpkı hayvanlarda olduğu gibi” daha güçlüdür. White bu “bilimsel” kriterlere ek olarak zencileri kaçırarak onlardan çocuk edinen maymunlarla ilgili söylentileri de dile getirmiştir (Şenel, 1993).

19. yüzyılda ırk kavramı:

Amerikalı doğa tarihçisi ve köleliğin savunucusu Samuel George Morton da (1799-1851) “bilimsel” verilerini beyaz “ırk”ın üstünlüğünü kanıtlamak için kullanmıştır. Jeoloji, zooloji ve omurgalılar paleontolojisi üzerine çalışan Morton, Amerika'da yürütülen kazılarda elde edilen fosiller

üzerine paleontolojik ve sistematik çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar sırasında çok sayıda insan kafatası da toplayan Morton, topladığı hayvan iskeletleriyle karşılaştırmalı bir çalışma yaparak insan “ırkı”nın orijinine ulaşmayı amaçlamış ve insan türünün çok kökenliliği sonucuna varmıştır. Morton 1846 ve 1847 yıllarında yayınladığı iki makale ile insanın orijinine dair fikirlerini geliştirmeye başlamıştır (Wood, 1853; --, 1951). Morton koleksiyonundaki kafataslarından yaptığı anatomik ölçümler neticesinde ve deri renklerine göre 4 farklı ırk belirlemiştir. Avrupalıları ve Asyalıları iyi özelliklerle tanımlarken, Kızılderilileri ve siyahları aşağıda gören farklı özellikler atfetmiş ve Amerika'nın köleci önyargılarını destekleyecek “bilimsel” kanıtlar sunmaya çalışmıştır. Avrupalıları dünyadaki adil yerliler olarak tanımlamış, siyah ve beyazların çiftleşip üreyebilmeleri nedeniyle aynı kökenden geldikleri ve aynı türden oldukları bilimsel savına karşılık aynı türden olmadıkları halde çiftleşip üreyen hayvanları örnek vermiştir (Şenel, 1993; Wade, 2014).

1840’da Profesör Andres Retzius (1796-1860), insanların kafataslarını ölçmeye başlamış ve kafatası endeksi olarak belirlediği ölçüye göre (kranyumun eninin boyuna oranı) insanları brakisefal ve dolikosefal olarak sınıflandırmıştır. Bunu yaparken ırksal bir ayırım yapmamıştır. Ancak takipçileri bu fiziksel sınıflamayı hemen ırk ile ilişkilendirmiş, Avrupalıları brakisefal olarak kodlamışlardır. Ancak yapılan araştırmalarda Asya ve Afrika’da yaşayan çok farklı fiziki özelliğe sahip insanların bulunduğu popülasyonlarda hem brakisefal hem de dolikosefal kafaların yer alması bu ırksal ayırımın başarısızlığını ortaya koymuştur (Şenel, 1993; Marks, 2008).

Fransız anatomist, nörolog ve fiziki antropolog Louis Pierre Gratiolet (1815-1865) ise insanlar arasındaki nöroanatomikal¹ farklılıkları incelemiştir. Çalışmaları sonucunda “aşağı” ırk olarak tariflediği siyahların beyinde, frontal gyrusların daha düz olduğunu ve kranyal sütürlerinin de daha erken kapanarak mental gelişimi kısıtladığını ileri sürmüştür (--, 1997).

1859’da Fransız anatomist Paul Broca (1824-1880), insanın orijini, ırklar, zeka ve beynin organizasyonu konularıyla ilgilenmiştir. Broca, ırkları sınıflandırmak için 34 farklı deri rengi tespit etmiş, aynı zamanda kranyometrik ölçümler de yapmıştır. Bu antropometrik denemeler ırk kavramından ırkçılık öğretisinin gelişmesinde fazlasıyla kullanılmıştır (Finger, 2004).

¹ Nöroanatomisi: Sinir sisteminin morfolojik ve klinik anatomik yönlerini konu edinen bilim dalı {Yıldırım 2014: 8}

19. yüzyılın bir diğer önemli gelişmesi de Charles Darwin (1809-1882)'nin evrim teorisinin yasalarını açıklamaya başlamış olmasıdır. 1859'da *Origin of Species* (Türlerin Kökeni) kitabını yayınladı. Ancak doğal seleksiyon süreci, beklenmedik bir şekilde ırk fikrini savunanlar tarafından fikirlerini desteklemekte kullanılmıştır.

Darwin'in evrim teorisi ve doğal seleksiyon sürecine göre canlıların en belirgin özelliği üreme ve dolayısıyla soylarını devam ettirme güdüsü de dahil olmak üzere hayatta kalma güdüleridir. Her canlı hem doğaya karşı hem de diğer canlılara karşı hayatta kalma mücadelesi verir. Bu mücadelede evrim geçirerek doğaya ve çevrelerine uyum sağlarlar, bu onlar aynı zaman güçlü kılan, onları hayatta tutandır. Türünü devam ettirememiş canlı ise zayıf olduğu için yok olmaya mahkumdur. Ancak Darwin'in evrimi açıklayan doğal seleksiyon, başta Herbert Spencer olmak üzere ırk savunucuları için farklı anlamlarda kullanılmıştır. Bunu yaparken bu süreci toplumsal yaşantıya da uygulamış ve insanı salt biyolojik bir varlık olarak görüp, insan topluluklarının verdikleri var olma savaşında en uygun olanın hayatta kalacağı, toplumsal evrimin de doğal ayıklanmayla en güçlü olanın hayatta kalacağı ve ötekilerin eleneceği düzeniyle işleyeceği iddia edilmiştir. Öjenik hareket de bu görüş üzerinden şekillenmiştir (Akçiçek, 2011).

Bu dönemin bir diğer önemli ismi de genetik biliminin temelini atan Mendel'dir. Mendel genetiği aslında bir öz olarak ırk kavramını savunulamaz hale getirmiştir. Mendel'in kalıtım çalışmalarında her bir bireyin bir geni almasına 1/8 olasılık tanııyordu. Her kuşak aktarımda bir insanın beyaz olması için 1 damla kan bile yeterlidir. Dolayısıyla bir ırkın aktarılması özcü mantığın gerçekliği kalmamıştır. Çünkü 1 damla kan, 1 kromozom bile o ileri sürülen saflığı bozmaktadır (Marks, 2008).

Toplumları fiziksel ve entelektüel bakımdan alçaltmak amacıyla gündeme getirilen ırk kavramını ırkçılığı destekleyecek biçimde şekillendirmede Amerikalı bilim adamları da büyük rol oynamıştır. Amerikan Antropoloji Okulu'nun öncülüğünü yaptığı çalışmaların merkezinde poligeni teorisi yatmaktadır. Bu teoriye göre her ırk ayrı ayrı yaratılmıştır (Yudell, 2011).

Antropolojinin yanı sıra başka bilim dalları da bu ırkçı önyargıları desteklemek için çeşitli yollar aramıştır. Örneğin 1861'de İngiliz entomolog Andrw Murray, dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan insanların bedenlerinden bit toplatıp bunları inceledikten sonra bir ırkın bitinin bir başka ırkın bedeninde yaşayamayacağı sonucuna ulaşacak kadar ileri gitmişlerdir (McWhorter, 2009, 381).

19. yüzyılda ırksal klasifikasyonlar, kararsızlıkları ve istikrarsızlıkları açısından özellikle önemlidir; bir bilim adamı ten rengine ağırlık verirken bir diğeri saç formuna, diğeri kafatası şekline, bir başkası da coğrafyaya önem veriyordu. Kuzey Avrupa, Batı Afrika ve Güneydoğu Asya'nın insanların ayrılmasında nispeten bir ortaklık görülse de, bu kararsızlık ve istikrarsızlık dünyanın geri kalan insanlarına dair çok daha dikkat çekmekteydi (Marks, 2008; Bolnick, 2008).

20. yüzyıl sonrası ırk kavramı:

20. yüzyılın başlarında ırk kavramı, deri rengi, vücut yapısı gibi dış görünüme yansıyan farklılıkların yanı sıra, görünmeyen farklılıkların yansımaları olarak da ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda, antropometrinin yanında genetik bilimi de modern ırkçılığı ifade eden ırk kavramının tanımlayıcısı olarak kullanılmıştır.

Göçler nedeniyle artan insan çeşitliliği karşısında sadece deri rengine ya da kafatası ölçüsüne dayanan kanıtlar yeterli gelmemiştir. Farklı kanıtlardan biri de kan gruplarıdır. 1926'da Laurence Snyder kan gruplarıyla ilgili çalışmış, ancak kan gruplarının dar frekans alanları nedeniyle, örneğin Polonya ve Çin halklarını ilişkilendirmek zorunda kalmıştır (Blackburn, 2000).

1900'lerin başında genlerin keşfinden sonra genetik bilimi de ırkçı fikirleri savunanlar için önemli bir kanıt arama alanı haline gelmiştir. Canlı çevreye adapte oldukça yaşama şansı artacak, daha çok üreyecek ve genlerini kendi soylarına geçirme imkânı bulacaktır. Genlerin geçirdiği değişiklik sonraki soylara aktarıldıkça, değişen genler popülasyon içinde yaygınlık kazanacak ve bu da o popülasyonu diğerlerinden ayıran fiziksel değişikliklere neden olacaktır. Yani genetik bilimi ırkı açıklamanın yolunu bulmuştur. Eğer genetik değişimler çevreye adapte olamazsa canlının yaşam şansı azalır, baskın genler onlara yaşam hakkı tanımaz ve popülasyon içinde yayılım gösteremezlerdi (Pollack, 2011).

İngiliz araştırmacı Keith (1919) ırksal karakterlerin orijininin internal sebeplere dayandırmış ve hormon aktivasyonu çalışmıştır. Stockard ve Pfuhl (1923) ırktaki somatik ve mental özelliklerin varlığını endokrin sistemindeki harekete bağlamıştır. Muller ve Shellshear da yine hormonal çalışmalara yönelmişler ve hipofiz ağırlığı üzerinde çalışmışlardır (Bolk, 1929).

İrkin genetikasyonu, görüntüdeki ırksal ayrımların ve karmaşık toplumsal davranışlar arasındaki ayrımların genetik farklılıklar olarak

ayrılabilceği düşünceci öjenik hareket tarafından ileri sürölmüştür. 20.yüzyılın ilk 30 yılında birçok genetikçi insan ırklarının önemli fiziksel ve zihinsel özelliklerinin kalıtsal olarak farklılığını gösterdiklerini düşünmüştür. Farklı ırklar arasındaki genetik geçişin zararlı olduğunu savunmuşlardır. Amerikalı öjenistleri siyah-beyaz ayırımına çok kaynak ayırmış ve kamusal alanda bu ayırımı uygulamaya çalışmıştır. Mevcut toplumsal koşullarda melezleşmenin mutsuzluğa neden olacağını söylemişlerdir. Öjenik propagandacılar ırka değiştirilemez bir özellik atfetmektedir. Bilimsel ırkçılığa, Afrika-Amerikalı entelektüeller karşı çıkmıştır (Blackburn, 2000; Yudell, 2011).

Lewontin 1960'ların ortalarında jel elektroforeziyle moleküler genetik teknikleri kullanarak çalışmalar yapmış ve en fazla genetik varyasyonun (%85.4) ırksal grupların içinde olduğunu, ırksal sınıflama için hesaplanan insan varyasyonunun ise sadece %6.3 olduğunu bulmuştur. Bulduđu bu sonuçlara dayanarak Lewontin ırkın gerçekte genetik olmadığı sonucuna vardı. Dolayısıyla kesin ve coğrafî olarak kümelenmiş fikrinin sürdürülemez olduğu ortaya çıkmıştır (Marks, 2008; Yudell, 2011).

Son 300 yılın akademik tasniflerinin incelenmesi kaç tane ırk olduğunu ve bunların arasında tanımlayıcı ne tür sınırlar olduğuna dair bir konsensus olmadığını açığa çıkarmıştır. Bazı 18. yüzyıl taksonomik sistemleri 3 ırksal kategoriyi tarif ederken bazıları iki katı tasniflemiştir. 20. yüzyılın sonlarına doğru gerek ten rengi ayırımı, gerek antropometrik ölçümler ve gerekse genetik çalışmalarla birbirinden farklı, kesişmeyen onlarca ırk tanımı yapılmıştır. Hatta aynı uzman bazen farkı sayıda ırk tanımı yapmıştır. Sosyokültürel faktörler ise ırksal tasnifin inşası için temel bir itki olmuştur.

Tablo 1’de 18. yüzyıldan 20. yüzyılın sonlarına doğru farklı kriterlere göre yapılmış birbirinden çok farklı ama aslında tam olarak ayırım yapılamayan ırk sınıflandırmaları görölmektedir. Bu ırkların hiçbirisi ortak olarak tanımlanamamıştır (Blackburn, 2000).

Tablo 1. Bazı insan ırkı sınıflandırmaları

Buffon (1749)	American, Laplander, Tartar, South Asiatic, European, Ethiopian
Blumenbach (1781)	Caucasoid, Mongoloid, American Indian, Ethiopian, Malay
Cuvier (1790)	Caucasian, Mongolian, Ethiopian
Flourens (1839)	Caucasian, Mongolian, Negro, American, Malay, Hottentot, Boschisman, Papuan, Alfourou, Zealandic
Prichard (1848)	Caucasian, Mongolian, Negro, American, Esqimaux, Hottentot+Boschisman, Pauans, Alfourous+Australian
Boyd (1950)	Early European, European, African, Asiatic, American, Indian, Australoid
Boyd (1963)	Early European, Laplanders, Northwest European, Eastern European, Mediterranean, African, Asian, Indo-Dravidian, American, Indonesian, Melanesian, Polynesian, Australoid
Coon (1965)	Caucasoid, Mongoloid, Australoid, Congoid, Capoid
Garn (1971)	Northwest European, Northeast European, Alpine, Mediterranean, Iranian, East African, Sudanese, Forest Negro, Bantu, Turkic, Tibetan, North Chinese, Extreme Mongoloid, Southeast Asiatic, Hindu, Dravidian, Nort American, Central American, South American, Fuegian, Lapp, Pacific Negrito, African Pygmy, Eskimo, Ainu, Murrayian, Carpenterian Australian, Bushman+Hottentot, North American Colored, South African Colored, Ladino, Neo-Hawaiian

Biyolog ve antropologların çoğu insanlara uygulanan biyolojik ırksal kavramları onlarca yıl önce reddetmiştir. Evrimleşmiş popülasyonlardaki fenotipik özellikler çevreye yüksek uyum gösterir ve deri rengi, kafatası ölçüleri ve şekli gibi karakteristiklerin çevreye adaptasyon göstermesi biyolojik uyumdur. Bugün dünyada, halkının tamamen homojen olduğu çok az yer vardır. Diğer bölgelerden minimal düzeyde göç alan ülkelerde bile farklı köklerden gelen insanlar görülebilir. Böyle olunca, geçmişteki coğrafik izolasyon artık çok enderdir. Bunun yerine gerçekte insanları birbirinden ayıranın büyük oranda kültürel özellikler olduğu görüşü üzerinden ırkın toplumsal inşası ayrıntılandırılmaya başlanmıştır. Ancak buna karşın biyolojik temelli ırk nosyonu politik gündemde kullanılmaya devam edilmiştir. Güney Afrika'daki Apartheid rejimi buna örnek olarak gösterilebilir. 1993 yılına kadar Güney Afrika'daki toplumlar beyaz, siyah ve renkli olarak sınıflandırılmıştır. Buna karşın siyasi nedenlerle Japonlar onurlandırılmış ve beyazlardan sayılmıştır.

Türkiye'de ırk kavramı:

Avrupa’da olduğu gibi Türkiye’de de antropolojinin kuruluşu “ırk” üzerine yapılan çalışmalarla başlamıştır. 1924 yılında “Türkiye Antropoloji Tetkikat Merkezi’nin kurulması ve 1925’te yayına başlayan Türk Antropoloji Mecmuası bu çalışmaların ana merkezini oluşturmuştur. Türkiye Antropoloji Tetkikat Merkezi’nin kuruluş amacı, “insanlar arasında Türk ırkının layık olduğu yerin belirlenmesi” olarak açıklanmıştır. Bu hedef antropolojinin Türkiye’deki kurumsal başlangıcının biçim ve içeriğini göstermektedir. Sonrasında “Türk Antropoloji Müessesesi” adını alan merkez, 1930’lu yıllarda Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi’ne bağlanmış ve enstitüye dönüşmüştür (Akman, 2011; Demirel, 2011).

Cumhuriyetin ilk yıllarına denk gelen bu süreçte antropoloji çalışmalarının öncülüğünü Afet İnan (1908-1985) yapmıştır. Aslında bir tarihçi olan ve antropolojiyi tarihin bir alt dalı olarak kullanan İnan’ın o dönem devletin resmi ideolojisinin oluşturulmasında katkısı büyüktür. Antropolojinin kurumsallaşmasına devlet tarafından büyük önem verilmiş ve yapılan çalışmalar için ciddi kaynak aktarılmıştır. Bunun temelinde ise özellikle Batı’da Türklerin sarı ırka dahil oldukları fikrinin yerine beyaz ırka dahil olduklarını bilimsel yollarla ispatlama çabası yatmaktadır (Münisoğlu, 2010, 24).

Bu anlamda Türkiye’de antropoloji adına –ya da ırk üzerine- ilk ciddi araştırma Atatürk’ün izniyle, İnan tarafından 1937’de 64 bin kadın ve erkek üzerinde yapılan antropometri anketidir. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Enstitüsü ve İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından desteklenen, aynı zamanda İnan’ın doktora tezi de olan çalışmada Türkiye halkının genellikle beyaz ırk özelliği gösterdiği sonucuna varılmıştır (Selen, 1956). “Türkiye Halklarının Antropolojik Karakterleri ve Türkiye Tarihi: Türk Irkının Vatanı Anadolu” başlıklı bu çalışma dönemin önemli bir öjenik çalışması olarak görülmektedir. İnan çalışmasında antropometrik verileri kullanarak insanları özelliklerine göre ayırmayı, onlardan en verimli şekilde faydalanmayı öngörmüştür. Bu yaklaşıma göre yapılacak işlerde birbirinden morfolojik bakımdan ayrı olan bireylerin bir arada olmamaları gerektiğini belirtmiştir. İnan’a göre ırk, fiziksel benzerlik ile kan birliğinin bir araya gelmesiyle oluşan insan gruplarıdır ve aynı zamanda da kültür taşıyıcısıdır. Devletin ideolojik söylemini bilimsel olarak ispatlama çabasına giren İnan, Atatürk’ün Ankara’yı Kurtuluş Savaşı’nın merkezi olarak seçmesinin nedeni olarak “Türk ırkı”nın, yani brakisefallerin bu şehir ve çevresinde daha yoğun olarak yaşadığından ileri gelmesini göstermektedir

(Maksudyan, 2005, 60-62; Münüsoğlu, 2010, 27-32; Akman, 2011). İnan'ın bu çalışması Demircioğlu tarafından özellikle metodolojik olarak ciddi biçimde eleştirilmiştir. Demircioğlu, yaşayan insanlar üzerinde yapılan anketlerin eski insanların ırki karakterlerine dair bir fikir vermeyeceğini, bu takdirde eski insanlarla şimdi yaşayanlar arasındaki ırki yakınlığın sabit olacağını dile getirmiştir (Demircioğlu, 1948).

Bu dönemin bir diğer önemli ismi de, Türkiye'de antropolojinin kurucusu olarak kabul edilen Şevket Aziz Kansu'dur. Kansu dünya üzerine yayılmış birçok insan grubu olduğunu ve bu grupların esaslı özelliklerle ayrılmış gruplar olduğunu ve buna da ırk adı verildiğini söylemektedir. Kansu'ya göre insan ırkları organik ve biyolojik birer gerçekliktir ve bu realitenin varlığını ve devamını sağlayan etken kalıttır. Kalıtım değişmedikçe ırk da değişmez. Irksal özellikler kan yoluyla bir nesilden diğerine aktarılmaktadır. Yani ırkı kültürel değil, biyolojik anlamda ele almıştır. Bunun yanı sıra bir bölgede tek bir ırk olmayacağını, birden fazla ırkın bir arada yer alabileceğini, ancak birinin baskın olacağını söylemektedir. Kansu da, "Türk ırkı"nın brakisefal özellikler gösterdiğini vurgulayan çalışmalar yapmış ve Avrupa'da hakim ırk olan brakisefallerin kökenini Türklere dayandırmıştır. Kansu ırk'a öjenik bir yaklaşım sergilemiş ve öjeniyi ırk ve nesil sağlığı ve ıslahı olarak tanımlamıştır. Bu çerçevede kalıtsal hastalıkların ve azılı suçların gelecek nesillere aktarılmasını engellemek için "kısır etme" ile kanserli, veremli, zayıf ruhlu veya akıl hastaları için "tecrit" uygulamalarını önermiştir. (Kansu, 1991; 169-170; Münüsoğlu, 2010, 41-60)

Bu yıllarda sürdürülmekte olan antropoloji çalışmalarının Türklerin Batı ülkeleri arasındaki yerini belirlemek üzere daha çok Türk halkının morfolojik özellikleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Diğeryandan, bu durum, o yıllarda desteklenmekte olan ve Türklerin dünya uygarlıklarının gelişimindeki yerini belirleme çabasında olan Türk Tarih Tezi ile yakından ilgilidir. Cumhuriyet kurulduktan sonra milli kimliğin inşasının temel taşlarından biri, 1925 yılında yapılan I. Türk Tarih Kongresi'nde sunulan Türk Tarih Tezi olmuştur. Türk Tarih Tezi büyük ölçüde Türklerin brakisefal olduğuna dair çalışmalar yapan ve Anadolu Türklüğünü Sümerlere, Hititlere kadar giden bir sentezin ürünü olarak tanımlayan, Türkiye'deki antropoloji çalışmalarına bir anlamda öncülük yapmış İsviçreli antropolog Eugene Pittard'ın kavramları çerçevesinde oluşturulmuştur. Afet İnan ve Şevket Aziz Kansu da, bu tezin oluşturulmasında ve antropolojinin "ırkbilim" olarak şekillenmesinde temel rolü oynamışlardır. Teze göre,

tarihöncesi zamanlardan sonra Orta Asya'daki uzun kuraklık sonrası buralarda yaşayan Türkler Batıya doğru göç etmek zorunda kalarak medeniyetlerini dünyanın her yanına yaymışlardır. Dolayısıyla, Anadolu'ya gelen Türkler bu topraklardaki medeniyetlerin de kurucusu olmuştur. Türk Tarih Tezi kapsamında “Türk ırkı”na atfedilen özelliklerin birçoğu Türklerin doğuştan sahip oldukları üstünlüklerdir (Akın, 2003; Maksudyan, 2005; 56-57; Demirel, 2011; Akman, 2011).

Irmak kan grupları ve parmak izleri üzerine 400 kişi üzerine yaptığı çalışmada İstanbul ve Anadolu Türklerinde A grubu kanın %40 oranında olduğunu, bunun da Avrupalılarla benzerlik gösterdiğini belirtmiştir (Irmak, 1937). Onur da aynı yıl kan grupları üzerine yaptığı benzer çalışmasında, Türklerin A kan grubunu Avrupa'ya götüren ana kök olduğunu vurgulamıştır (Gültekin and Koca, 2002).

Takip eden dönemde Kansu'nun öğrencisi olan Tunakan “İrkların Doğuşu” adlı makalesinde genetiği ön planda tutmuş ve ırkların meydana gelişini, başlangıçta müşterek ve aynı cins genlerin mutasyonuna dayandırmıştır. İrk özellikleri arasında görünüş bakımından tamamıyla aynı olduğu halde genetik bakımdan tamamen ayrı olan bazı özelliklerin birbirlerine çok uzak olan coğrafik bölgelerde oturan ırklarda da gerçekleştiğini söyleyen Tunakan, mutasyonlarla ortaya çıkan yeni özelliklerin hayat mücadelesinde korunup devam etmesine bağlamıştır. Kafa şekli, burun şekli, saç rengi, saç şekli, parmak izi, mongol plisi, göz rengi, deri rengi mutasyona uğrayan bazı özelliklerdir. Tunakan, kan gruplarıyla ilgili mutasyonların kesin olmadığını söylemektedir (Tunakan, 1943; Tunakan, 1961).

Tunakan el ayası üzerine farklı çalışmalar yapmıştır. Genetik bakımdan el çizgilerinin kalıtımı meselesi üzerinde tam bir açıklama getirilmemiş olsa da bazı çizgilerin tamamıyla veya kısmen kalıtım faktörleri tarafından belirlendiğini söylemektedir. Dört parmak çizgisinin (maymun çizgisi) Türklerdeki oranını inceleyip diğer ırklarla karşılaştırmıştır. Çalışmalarında dört parmak çizgisiyle ilgili Mongol ırkları ile Avrupalılar arasında bir ayrılık olduğunu belirtmiş ve Türklerinkini Avrupalılara yakın bulmuştur. Bir ırk topluluğu içinde normaller ve anormal olarak tanımladığı suçlular arasında da fark olduğunu ileri sürmüştür (Tunakan, 1954). Tunakan yaptığı bir diğer çalışmada maymun çizgisinin çoğunluğu bakımından ırklar arasındaki farkların az bilindiğini, bunun genetik faktörlere bağlı olduğunu ve Asya gruplarında daha fazla rastlandığını söylemiştir. Ayrıca aynı ırk içinde de sosyal tabakaya bağlı olarak istatistiki anlamda fark olduğunu dile

getirmiştir. Belirli bir grup içinde idiotlarda, kalıtsal bazı akıl hastalıklarında, suçlularda ve eğitimi güç çocuklarda maymun çizgisinin yüzde oranlarının normal kişilere göre arttığına dair sonuçlara ulaşmıştır (Tunakan, 1960; Tunakan, 1967).

Bu dönemin diğer önemli ismi ise Muzaffer Süleyman Şenyürek (1915-1961) olmuştur. Öncüllerinin çalışmalarında ideolojik baskınlık ve ırk temelli yaklaşımlar söz konusuysen Şenyürek 1940'ta yayınlanan "Kan Grupları ve Irk" makalesinde ırklar ve kan grupları arasında bağ kurmaya çalışan yaklaşımları şiddetle eleştirmektedir. Şenyürek'e göre ırklar arasında eşitsizlik yoktur ve insanın evrimsel çizgisinin de gösterdiği gibi bütün insanlar aynı türe aittir. İnsanların deri renklerindeki farklılıklar coğrafi şartlar sonucu oluşur ve aynı ırk içinde farklı deri rengine sahip türler bulunmaktadır. Şenyürek ayrıca ırklar arasında zihinsel ve yeteneksel herhangi bir fark olmadığını da söylemiştir. Şenyürek'e göre ırkların eşitsiz oldukları fikri siyasal zeminde karşılık bulmaktadır. Irk kavramını yok saymamıştır ancak bilimsel olarak ırk'ın varlığını fiziksel yapıdaki değişikliklere dayandırmıştır. Bir anlamda Şenyürek ile birlikte ideolojik temelli ırk kavramsallaştırması, biyoantropolojik sınırlar içerisinde alınıp daha bilimsel değerlendirilmiş, ancak "Türk Irkı"na dair çalışmalar devam etmiştir (Münüsoğlu, 2010: 85-92).

Aygen kan grupları üzerine 1940-1943 yılları arasında yaptığı çalışmalar sonucunda milletlerin kan tiplerinin yüzde oranlarının biyolojik bir akrabalığa işaret olarak alınamayacağını, çünkü kan grupları ve frekanslarının ırk karakterlerinden ve ırk sınıflanmasından ayrı olduğunu vurgulamasına karşın kan grubu frekanslarının coğrafi dağılışı ve varyasyonlarının incelenmesi açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. Buradan yola çıkarak da A kan grubunun zenginliğiyle Türklerin Avrupa milletine benzerlik gösterdiğini belirtmiştir (Aygen, 1943a; Aygen, 1943b).

Ciner farklı illerde 2 bin 501 kadın üzerinde antropometrik olarak yaptığı araştırmada Türk kadınlarının çoğunlukla Alpin ve Dinarik tiplerine uyduklarını belirtmiştir. Ancak çalışmasında ırk terimini kullanmadığı gözlemlenmiştir (Ciner, 1960).

Ocak, 90 kız ve 115 erkeğin el izlerinden I. ve II. Falanjlar üzerinde bulunan figür tiplerine dair yaptığı incelemesinde ırklar arasında farklılık olduğunu belirtmiş, Türk popülasyonunun Almanlar ve Çinlilerle yaptığı karşılaştırmada Almanlara benzerliğine vurgu yapmıştır (Ocak, 1964).

Saatçioğlu 1978 tarihli çalışmasında yine kan grupları üzerine 3 bin 881 kişi üzerinde araştırma yapmış, çalışmasında Türkiye halkının diğer Türk ve

Mongol topluluklarından büyük farklılık gösterdiğini, Orta Avrupa grubu içinde yer aldığını belirtmiştir (Gültekin and Koca, 2002).

Şentuna Rh gen frekansları yönünden 1974-1977 yılları arasında 2 bin 96 örneği incelemiştir. Çalışması sonucunda Türklerin Akdeniz'den ziyade Orta Avrupa topluluklarına yakınlık gösterdiğini vurgulamıştır (Şentuna, 1982).

1980'lere kadar bu ve benzeri çalışmalar oldukça yoğun olarak gözlenmektedir. Bu süreçte de çalışmalar “Türk Irkı”nı tespit etmekten Türklerin dahil olduğu ırk grubunu tariflemeye doğru bir yönelim göstermiştir. Bu ilk dönem çalışmalarda elbette politik konjonktürün etkisi büyüktür. Bu açıdan bakıldığında da aslında bu sürecin, kültürel bir ırk inşasının biyolojik temellere oturtulma çabası olarak da değerlendirilebilir. Bugün güncel olarak yapılan çalışmalarda da “ırk” kavramı kimi antropologlar tarafından kullanılmakta ve yapılan çalışmalarda klasifikasyonlar bu kavram üzerinden şekillendirilmektedir (Başoğlu, 2010).

Adli antropolojide ırk kavramının kullanımı

Günümüzdeki ırka dair değerlendirmeler, karışmış toplumlardaki çeşitlilikten dolayı son derece komplikedir. Çok farklı sınıflandırmalarda kullanılan “ırk” kavramının ise, büyük oranda ırkçılığın bir temsili olmaya zorlanmasından dolayı artık biyolojik anlamda geçerliliği kalmamış, kültürel olarak inşa edilmiş kategoriler halini almıştır. Ancak bu, farklı kökenlerden gelen toplumların arasında morfolojik ve osteolojik olarak temel farklılıkların olmadığı anlamına gelmemektedir. Bu anlamda, 21. yüzyıla girerken gelişen adli antropoloji toplumlararası farklılıklara özgü araştırmalara tekrar yönelmiştir. Başta Amerika'da olmak üzere genel olarak adli antropologlar biyolojik ırk konseptini kabul etmekte ve identifikasyon için bu metodu uygulamaktadırlar (Ousley et al., 2009).

Irak kavramı adli antropolojide, kimliklendirme için kullanılan 4 temel adımdan biridir. Adli identifikasyon iki aşamalı bir süreçtir. İlk aşama bireyin biyolojik profilindeki gelişmeleri içerir, ikinci aşamada ise pozitif eşleşme girişimi söz konusudur. İlk aşama pozitif kimliklendirmenin yapılabilmesi için kayıtların tarandığı, kayıp insanların listesini daraltmak için gereklidir. Irk tayini olarak adlandırdığımız aşama da cinsiyet, yaş ve boy tanımlamasının yanında biyolojik profilin geliştirilmesindeki 4 temel adımdan biridir (Duray et al., 1999).

Yapılan çalışmalar bölgesel popülasyonlarda iskeletle ilgili morfolojik ve antropolojik olarak belirli derecede farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Bu farklılık özellikle kafatasında belirgin olarak görülmektedir. Örneğin geniş nasal form ve alveolar prognatizm infant dönemden itibaren siyahlar için ayırıcı karakteristikler olmuştur.

Kafatasının genel morfolojisi hem kokozoid, hem negroid, hem de mongoloid gruplar için farklı özellikler göstermekte ve ırk tayini için adli antropolojide en çok çalışılan alan olmaktadır. Örneğin bu farklılık beyazlarda dairesel sagittal kontur, düşük çene, açısız ve eğimli orbit şekli, üçgen biçiminde damak şekli, ortognatik yüz, dar interorbital mesafe, yüksek nasal köprü, sivri nasal taban ve dar nasal açıklık olarak karakterizedir. Siyahlarda ise düz sagittal kontur, yuvarlak veya dikdörtgen orbit şekli, dikdörtgen biçiminde damak şekli, alveolar prognatizm, geniş interorbital mesafe, düşük nasal köprü, düz nasal taban ve geniş nasal açıklık söz konusudur. Mongoloidlerde anterior ve lateral yönde çıkık zigomatik kemikler, dairesel ve eğimli olmayan orbit şekli, parabolik veya nal biçiminde damak şekli, küçük çıkıntıyla düz yüz, sığ nasal taban ve kürek şekilli incisorlar dikkat çekmektedir (Hoyme and İşcan, 1989; Gill and Rhine, 1990; Novotny et al., 1993; İşcan et al., 2000b; Marks and Synsteliën, 2005).

İskeletten ırk tayini yaş, cinsiyet ya da boy çalışmaları kadar yoğun olmasa da uzun zamandır çalışılmaktadır. Giles ve Elliot (1962) yaptıkları çalışmada ırksal identifikasyon için "standart" metodolojinin formüllerini yayınlamışlar ve adli bilimciler için bilgisayar yazılımları geliştirilinceye kadar uzun yıllar bu formüller kullanılmıştır. Amerikalı siyah, beyaz ve Hintlilerin kafataslarından 8 ölçü almışlar ve beyazlarla siyahları, beyazlar ve Hintlileri karşılaştırmışlardır. Irk tahmini konusunda erkeklerde %88, kadınlarda %83 oranında başarı sağlanmıştır. (Brues, 1992). Snow (1979), Giles ve Elliot'un tekniğini kullanarak beyaz ve siyahlar arasında kadınlarda %83, oranında farklılık olduğunu tespit etmişlerdir. Ancak Amerikan Hintlileri için formülün zayıf çalıştığını vurgulamışlardır. Jantz ve Moore-Jansen de (1988) Tennessee Üniversitesi Adli Antropoloji Veri Bankası'na dayanan bir takım ölçü ve fonksiyonlar yayınlamıştır (Sauer, 1992).

İşcan, Terry Koleksiyonundan 100 Amerikan siyah ve beyaz pelvisi üzerinde yaptığı çalışmada %88 oranında ırk tahmini yapabilmıştır (İşcan, 1983a). Dibennardo ve Taylor, yine Terry Koleksiyonu'ndan 260 kişi üzerinde yaptıkları çalışmada femur ve pelvisten 32 ölçü almış, sonuçta %87 oranında başarı sağlamıştır (Dibennardo and Taylor, 1983).

Gill ve arkadaşları, Amerikan Hintlileri ve beyazlar üzerinde çalışarak orta yüz ölçüleri belirlemişler ve aynı zamanda postkranyal iskeletten ırk tayini için data ve formüller sunmuşlardır (Gill et al., 1988). Burris ve Harris, siyah ve beyaz 332 kişinin damakları üzerine çalışmışlar ve %83 oranında tayin başarısı sağlamışlardır (Burris and Harris, 1998).

Duray ve arkadaşları, siyah ve beyaz 359 kişi üzerinde yaptıkları çalışmada vertebralardaki spinal çıkıntılarının çentikleri çalışmışlardır. Beyazlar için %80.25, siyahlar için %72,09 oranında doğru tahmin yapabilmışlardır (Duray et al., 1999).

Patriquin ve arkadaşları, Güney Afrika popülasyonu üzerine çalışmışlar ve Pretoria ile Dart Koleksiyonundan 400 siyah ve beyaz erişkinin koksasından 13 ölçü almışlardır. Çalışmanın sonuçları %85 ile %88 oranında güvenilir tahmin sağlamıştır. (Patriquin et al., 2002).

Hughes ve arkadaşları adli antropolojide nonmetrik ırk değerlendirmesi üzerine çalışmışlar ve nonmetrik özelliklerin ırk tahmininde nasıl uygulanacağını ve uygulamadaki güncel sınırları tartışmışlardır. Çalışmalarında “ikili” ve “morfoskopik” olarak tanımlanan iki nonmetrik özellik tipini benimsemişlerdir (Hughes et al., 2011). Günümüzde özellikle yüzdeki nonmetrik özelliklerle ırk tayini için sıklıkla kullanılmaktadır.

Yapılan çalışmalara bakıldığında adli antropolojide kullanılan ayırım, büyük oranda, ırk kavramının şekillenmeye başladığı ve ırkçılık öğretilerinin temellerinin atıldığı yıllardaki temel ayırım noktası olan deri rengini esas alan ayırma karşılık geliyor gibi gözükmektedir. Toplumlar her ne kadar heterojen bir yapıya sahip olsa da ve bu yapı içerisinde biyolojik anlamda muazzam bir çeşitlilik söz konusu olsa da özellikle Amerika ve Afrika’da “siyah derili” popülasyonlar yoğun olarak yaşamaktadır. Sosyal ve kültürel nedenlere bağlı olarak aynı deri rengine sahip insanların grup içi çiftleşmeleri, farklı deri rengine sahip insanlarla çiftleşmelerine oranla çok daha fazladır. Bu da özellikle bazı popülasyonlarda bu ayırımın geçerliliğini korumasına neden olmaktadır. Kriminal olaylar söz konusu olduğunda da bu özellik ayırıcı bir tanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Benzer fenotipik görünüşteki bireylerin oluşturduğu popülasyonlar olarak ifade edilen ırk, UNESCO’nun 1952’de yayınlanan bildirisinde “Belirgin ve aynı zamanda kalıtsal olan- doğal seçim, mutasyon, karışma ve yalıtılma gibi etmenlerin sonucunda ortaya çıkan bedensel farklılıklarla

belirlenen insan birimleri” şeklinde tanımlanmıştır. Farklı ırk özelliklerinin ortaya çıkmasının temel dayanağı coğrafi izolasyondur. Ancak günümüzde göç yoluyla coğrafik anlamda yalıtılmış toplumların neredeyse kalmamasından ve gen havuzunun birbiriyle çok karışmasından dolayı ırk özelliklerine göre tam anlamıyla bir sınıflama yapmaya olanak yoktur (Selen, 1956; Gültekin and Koca, 2002).

Bunun yanı sıra antropolojik anlamda ırk kavramının yerleşmeye başladığı 18. yüzyıldan günümüze kadar gelen süreçte, biyolojik temel üzerinde şekillendirilen kavramın, ideolojik olarak siyasal alanda kullanılmaya başlanmasıyla birlikte kültürel anlamının ön plana çıkartılması, içerik bakımından zaten geçerliliğini kaybetmeye başlayan “ırk” teriminin kullanımı sakıncalı hale getirmiştir.

Toplumların birbirine karışması, farklı ırklardaki bireylerin benzer özellikler göstermesi popülasyonlar arasında tüm çeşitliliğin ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Antropolojik olarak değerlendirildiğinde yaygın coğrafi ve genetik tarihi paylaşan popülasyonlar arasında iskelette morfolojik farklılıklar tanınabilir.

Bu anlamda literatürde tanımlanan 3 temel ırk olan Kokasoid, Mongoloid ve Negroidler arasında metrik ve morfolojik çeşitlilik dikkat çekmektedir. Adli antropoloji de kimliklendirme yapabilmek için iskelet üzerindeki popülasyonlar arası bu metrik ve nonmetrik farklılıklardan yararlanmaktadır.

Her ne kadar alt popülasyonlar içinde de çalışma yapılsa da bugün adli antropolojide temel olarak “siyah” ve “beyaz” kişiler arasında bir ayrım söz konusudur. Bu ayrım da ırk kavramına atfedilen anlamdan dolayı değil, pozitif identifikasyon yapılabilmesi içindir. Bir anlamda kimliklendirmede kullanılan yara izi, tatuaj (dövme) gibi kriterlere benzer olarak değerlendirilebilir. Diğer gruplar ve alt popülasyonlar için yapılan çalışmaların pratik uygulamalarda bir karşılığı bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmalarda her ne kadar “ırk” kavramı ile “siyah” ve “beyaz” ayrımı kullanılsa da bu, anladığımız anlamda bir ırk ayrımına ya da ırkçılık fikrine denk düşmemektedir. Kavramın sosyolojik karşılığından dolayı kimi araştırmacılar “ırk” kavramı yerine nesep, etnisite, etnik ilişki, ırksal soy, soy, popülasyon gibi kavramını tercih etmekte. Ancak bu kavramlar genellikle alt soyları tanımladığı ve bir kısmı da biyolojik temellere dayanmayıp sosyal/kültürel tanımlamalar olduğu için bir takım karışıklıklara neden olmaktadır. “Irk” kavramının kullanılması ise halihazırda ırkçı

fikirleri savunanlar için kötü niyetli kullanımlara alan açma tehlikesini barındırmaktadır. Son kertede bu kavramların kullanılmasında bir uzlaşma sağlanmış değildir (Marks and Synsteliën, 2005).

Sonuç olarak; geçmişteki coğrafik izolasyonun artık çok ender görülmesinden dolayı bugün halkın tamamen homojen olduğu çok az yer bulunmaktadır. Yapılan genetik çalışmalar sonucu bugün bilim dünyasında biyolojik anlamda ırkların varlığı büyük oranda kabul görmemektedir. Kavramın kötü niyetli kullanımı da dikkate alındığında, özellikle antropologlar ve biyologlar tarafından kullanılması tercih edilmemektedir. Buna karşılık adli antropoloji gibi spesifik bir alanda pozitif identifikasyonun sağlanması bakımından pratikte kullanılmaya devam etmektedir. Irk kavramı ortaya atıldığı tarihten günümüze yüzyıllar boyunca hem içeriksel olarak gücünü kaybetmiş, hem kültürel anlamda ifade ettiğinin çok dışına çıkmış, çıkarılmıştır. Her iki sebepten dolayı adli antropoloji çalışmalarında farklı popülasyonlardaki bireylerin farklı morfolojik yapılarını temsil edecek içeriksel ve bağlamsal olarak daha güçlü ve net bir kavrama ihtiyaç vardır. Ancak bu bağlamda var olan ayrımı ifade etmek için farklı ve geniş kapsamlı bir kavramda uzlaşma sağlanıncaya kadar bilimsel pratikte “ırk kavramı” ihtiyacı karşılayacaktır.

KAYNAKLAR

- . (1951). Samuel George Morton (1799-1851). *Nature*, 167(4254), 754-755.
- . (1997). *History of Physical Anthropology an Encyclopedia* (F. Spenser, Ed.) (Volume One, pp. 444-445). New York: Library of Congress Cataloging.
- Akçiçek, A. (2011, 06/09). Faşizmin Kültür Kodları ve Irkçılıkta Bir Uç Nokta: Öjeni. *Birikim*. Retrieved 24/10/2014, from <http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=770>
- Akman.Ş T. (2011). Türk Tarih Tezi bağlamında erken Cumhuriyet dönemi resmi tarih yazımının ideolojik ve politik karakteri. *Hacettepe Hukuk Fak. Derg.*, 1(1), 80-109.
- Akın, R. (2003). İkinci Meşrutiyet Türkçülüğünün İdeolojik ve Politik Boyutları. *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi*, 3, 15-47.
- Aygen, N. (1943a). Türk'lerin Antropolojik tarihleri Bakımından Kan Grupları Hakkında, III. Türk Tarih Kongresi (pp. 281-87). Ankara, Türkiye.

- Aygen, N. (1943b). Türklerin kan grupları ve kan gruplarının antropolojik karakterlerle ilgisi üzerine bir araştırma. Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 2(1), 17-27.
- Bayon, H. (2005). Racial and sexual differences in the appendix vermiformis. *Anat. Rec.*, 19(4), 241- 50.
- Başoğlu, O. (2010). Hitit dönemi iskelet topluluklarının antropolojik analizi. *ÇÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 149-64.
- Bernstein, M., & Robertson, S. (1927). Racial and sexual differences in hair weight. *Am J Phys Anthropol.*, 10(3), 379-85.
- Blackburn, D. G. (2000). Why race is not a biological concept. In B. Lang (Ed.), *Race and Racism in the Theory and Practice* (pp. 3-26). Maryland: Rowman & Littlefield Pub.
- Blackwood, B. (1930). Racial differences in skin-colour as recorded by the colour top. *J Royal Anthropol Ins.*, 60, 137-68.
- Bolk, L. (1929). Origin of racial characteristics in man. *Am J Phys Anthropol.*, 13(1), 1-28.
- Bolnick, D. A. (2008). Individual ancestry inference and the reification of race as a biological phenomenon. In B. A. Koenig, S. S. Lee & S. S. Richardson (Eds.), *Revisiting race in a genomic age* (pp. 70-88). New Jersey: Rutgers University Press.
- Brues, A. M. (1992). Forensic diagnosis of race--general race vs specific populations. *Soc Sci Med.*, 34(2), 125-8.
- Burriss, B. G., & Harris, E. F. (1998). Identification of race and sex from palate dimensions. *J Forensic Sci.*, 43(5), 959-63.
- Ciner, R. (1960). Türkiye kadınlarının antropolojisi. Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 18(3-4), 161-204.
- Cohen, W. B. (2003). *The French Encounter with Africans*. Indiana: Indiana University Press.
- Demircioğlu, H. (1948). Antropoloji ve tarih. Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 6(1-2), 49-67.
- Demirel, F. A. (2011). Türkiye antropolojisinin tarihçesi ve gelişimi üzerine. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 128-34.
- Dibennardo, R., & Taylor, J. V. (1983). Multiple discriminant function analysis of sex and race in the postcranial skeleton. *Am J Phys Anthropol.*, 61(3), 305-14.

- Duray, S. M., Morter, H. B., & Smith, F. J. (1999). Morphological variation in cervical spinous processes: Potential applications in the forensic identification of race from the skeleton. *J Forensic Sci.*, 44(5), 937-44.
- Finger, S. (2004). Paul Broca (1824-1880). *J Neurol*, 251, 769-70.
- Gill, G. W., Hughes, S. S., Bennett, S. M., & Gilbert, B. M. (1988). Racial identification from the midfacial skeleton with special reference to American Indians and whites. *J Forensic Sci.*, 33(1), 92-9.
- Gill, G. W., & Rhine, S. (1990). Skeletal attribution of race: Methods for forensic anthropology [Xxviii, 99p.: ill., 28 cm]. In *Anthropological papers no 4*. Albuquerque N.M.: Maxwell Museum of Anthropology.
- Gültekin, T., & Koca, B. (2002). Cumhuriyet döneminden günümüze ülkemizde gerçekleştirilen ırk çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 14, 43- 66.
- Hoyme, S., & İşcan, M. Y. (1989). Determination of sex and race: Accuracy and assumptions. In M. Y. İşcan & K. A. R. Kennedy (Eds.), *Reconstruction of life from the skeleton* (pp. 53-94). New York: Wiley-Liss, Inc.
- Hughes, C. E., Juarez, C. A., Hughes, T. L., Galloway, A., Fowler, G., & Chacon, S. (2011). A simulation for exploring the effects of the "trait list" method's subjectivity on consistency and accuracy of ancestry estimations. *J Forensic Sci.*, 56(5), 1094-106.
- Irmak, S. (1937). Türklerin kan grupları ve kan gruplarının antropolojik karakterlerle ilgisiII. *Türk Tarih Kongresi* (p. 845). Ankara, Türkiye.
- İşcan, M. Y. (1983). Assessment of race from the pelvis. *Am J Phys Anthropol.*, 62(2), 205-8.
- İşcan, M. Y., Loth, S. R., & Steyn, M. (2000b). Determination of racial affinity. In J. Siegel, P. Saukko & G. Knupfer (Eds.), *Encyclopedia of Forensic Sciences* (pp. 227-235). London: Academic Press.
- Johnson, L. C., & Corah, N. L. (1963). Racial differences in skin resistance. *Science*, 139(3556), 766-7.
- Kansu.Ş. A. (1991). *İnsanlığın Kaynakları ve İlk Medeniyetler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Lively, A. (1998). *Masks: Blackness, Race and the Imagination*. New York: Oxford University Press.
- Maksudyan, N. (2005). *Türklüğü Ölçmek: Bilimkurgusal antropoloji ve Türk milliyetçiliğinin ırkçı çehresi*. İstanbul: Metis Yayınları.

- Marks, J. (2008). Race: Past, present, and future. In B. A. Koenig, S. S. Lee & S. S. Richardson (Eds.), *Revisiting race in a genomic age* (pp. 21-38). New Jersey: Rutgers University Press.
- Marks, M. K., & Synsteliën, J. A. (2005). Determination of racial affinity. In J. Payne-James, R. Byard, T. Corey & C. Henderso (Eds.), *Encyclopedia of Forensic and Legal Medicine* (pp. 137-142). London: Academic Press.
- Matsunaga, E. (1962). The dimorphism in human normal cerumen. *Ann Hum Genet.*, 25(4), 273-86.
- McWhorter, L. (2009). *Racism and Sexual Oppression in Anglo-America*. Bloomington: Indiana University Press.
- Münisoğlu, H. (2010). Türkiye'de Antropolojinin Kurulma ve Kurumsallaşma Sorunlarına Tarihsel Bir Yaklaşım: DTCF Örneği., Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara (Yayınlanmamış doktora tezi).
- Novotny, V., İşcan, M. Y., & Loth, S. R. (1993). Morphologic and osteometric assessment of age, sex, and race from the skull. In M. Y. İşcan & R. P. Helmer (Eds.), *Forensic Analysis of the Skull* (pp. 71-88). New York: Wiley-Liss, Inc.
- Ocak, N. (1964). Türklerde I ve II falanjlar üzerinde bulunan figür tiplerinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 2, 156-58.
- Ousley, S., Jantz, R., & Freid, D. (2009). Understanding race and human variation: Why forensic anthropologists are good at identifying race. *Am J Phys Anthropol.*, 139(1), 68-76.
- Özbek, S. (2012). *İrkçılık*. İstanbul: Notos Kitap.
- Patriquin, M. L., Steyn, M., & Loth, S. R. (2002). Metric assessment of race from the pelvis in South Africans. *Forensic Sci Int.*, 127(1-2), 104-13.
- Piedade, M., Oliveira, M. S., & Azevêdo, E. S. (1977). Racial differences in anthropometric traits in school children of Bahia, Brazil. *Am J Phys Anthropol.*, 46(3), 471-5.
- Pollack, R. (2011). Natural selection, the human genome, and the idea of race. In S. Krimsky & K. Sloan (Eds.), *Race and The Genetic Revolution: Science, Myth, and Culture* (pp. 31-46). New York: Columbia University Press.
- Rubiès, J. P. (2013). Race, climate and civilization in the works of François Bernier. In M. Fourcade & I. Zupanov (Eds.), *L'Inde des Lumières: Discours, histoire, savoirs (XVIIe-XIXe siècle)* (pp. 13-38). Paris: Purusartha.
- Sauer, N. J. (1992). Forensic anthropology and the concept of race: If races don't exist, why are forensic anthropologists so good at identifying them? *Soc Sci Med.*, 34(2), 107-11.

- Selen, H. S. (1956). Irk Mes'eleleri ve Türkiye Halkının Irki Hususiyetleri. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 11(4), 74-84.
- Story, M., French, S. A., Resnick, M. D., & Blum, R. W. (1995). Ethnic/racial and socioeconomic differences in dieting behaviors and body image perceptions in adolescents. *Int J Eat Disord.*, 18(2), 173-9.
- Tunakan, S. (1943). Irkların doğuşu. Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 1(3), 44-55.
- Tunakan, S. (1954). Türklerde ve Türk suçlularında el ayasındaki dört parmak çizgisi (maymun çizgisi) üzerinde araştırma. Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 12(1-2), 117-26.
- Tunakan, S. (1960). Türk suçlularında parmak izlerinin karşılaştırmalı incelemesi. Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 18(1-2), 85-92.
- Tunakan, S. (1961). İnsanlarda normal beden vasıflarından bazılarının kalıtım şekline ve bunların ferdi ve irki değerlerine genel bir bakış. Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 19(1-2), 1-15.
- Tunakan, S. (1967). Türk suçlularında el ayasının karşılaştırmalı incelemesi. Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, 4, 1-25.
- Wade, N. (2014). *A Troublesome Inheritance*. New York: The Penguin Press.
- Wood, G. B. (1853). *Biographical Memoir of Samuel George Morton, M.D.* Philadelphia: T. K. and P. G. Collins.
- Yudell, M. (2011). A short history of the race concept. In S. Krimsky & K. Sloan (Eds.), *Race and The Genetic Revolution: Science, Myth, and Culture* (pp. 13-30). New York: Columbia University Press.
- Şenel, A. (1993). *Irak ve Irkçılık Düşüncesi*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Şentuna, C. (1982). Rh gen frekansları yönünden Türkiye'nin yeri. Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 30(1-2), 153-79.

